

Grindsted Kirke.

Søndag d. 10. marts 2019 kl. 9.30.

Egil Hvid-Olsen.

Prædiken til 1. søndag i fasten, Matt. 4,1-11, 1. tekstrække.

Salmer.

DDS 413 ”Vi kommer, Herre, til dig ind”.

DDS 624 ”Gud er Gud, før jorden skabtes”.

DDS 628 ”O Jesus, som er kommet at”.

- - -

DDS 634 ”Du ved det nok, mit hjerte”.

Altergang: DDS 438 + 439,1.

 DDS 617 ”Nu bør ej synden mere”.

DDS 435 ”Aleneste Gud i Himmerig”.

Tekstlæsninger.

Denne hellige lektie skrives i Første Mosebog: Slangen var det snedigste af alle de vilde dyr, Gud Herren havde skabt, og den spurgte kvinden: »Har Gud virkelig sagt, at

I ikke må spise af træerne i haven?« Kvinden svarede slangen: »Vi må gerne spise af frugten på træerne i haven, men frugten på det træ, der står midt i haven, har Gud sagt, at vi ikke må spise af og ikke røre ved, for ellers skal vi dø.« Men slangen sagde til kvinden: »Vist skal I ikke dø! Men Gud ved, at den dag I spiser af den, bliver jeres øjne åbnet, så I bliver som Gud og kan kende godt og ondt.« Kvinden så, at træet var godt at spise af og tiltrækkende at se på, og at det også var godt at få indsigt af, og hun tog af frugten og spiste. Hun gav den også til sin mand, der var hos hende, og han spiste. Da åbnedes deres øjne, og de opdagede, at de var nøgne. Derfor syede de figenblade sammen og bandt dem om livet. Ved aftenstid hørte de Gud Herren gå rundt i haven. Da gemte Adam og hans kvinde sig for Gud Herren mellem havens træer. Gud Herren kaldte på Adam: »Hvor er du?« og han svarede: »Jeg hørte dig i haven og blev bange, fordi jeg er nøgen, og så gemte jeg mig.« Han spurgte: »Hvem har fortalt dig, at du er nøgen? Har du spist af det træ, jeg forbød dig at spise af?« Adam svarede: »Kvinden, du satte hos mig, gav mig af træet, og så spiste jeg.« Gud Herren spurgte så kvinden: »Hvad er det, du har gjort?« Hun svarede: »Slangen forledte mig til at spise.« Da sagde Gud Herren til slangen: »Fordi du har gjort dette, skal du være forbandet blandt alt kvæg og blandt alle vilde dyr. På din bug skal du krybe, og støv skal du æde, alle dine dage. Jeg sætter fjendskab mellem dig og kvinden, mellem dit afkom og hendes: Hendes afkom skal knuse dit hoved, og du skal bide hendes afkom i hælen.« Til kvinden sagde han: »Jeg vil gøre dit svangerskab plagsomt og pinefuldt, i smerte skal du føde børn. Du skal begære din mand, og han skal herske over dig.« Til Adam sagde han: »Fordi du lyttede til din kvinde og spiste af det træ, jeg forbød dig at spise af, skal agerjorden være forbandet for din skyld; med møje skal du skaffe dig føden alle dine dage. Tjørn og tidsel skal jorden lade spire frem til dig, og du skal leve af markens planter. I dit ansigts sved skal du spise dit brød, indtil du vender tilbage til jorden, for af den er du taget. Ja, jord er du, og til jord skal du blive.« (*Første Mosebog 3,1-19*).

Epistlen skriver apostlen Paulus i sit andet brev til korintherne: Som hans medarbejdere formaner vi jer da til ikke forgæves at have taget imod Guds nåde. Det hedder jo: »I nådens tid bønholder jeg dig; på frelsens dag hjælper jeg dig.« Se, nu er det den nåderige tid, se, nu er det frelsens dag! [Vi volder ikke anstød med noget som helst, for at tjenesten ikke skal komme i vanry, men anbefaler os selv som Guds tjenere på alle måder: ved stor udholdenhed under trængsler, nød, angst, pinsler, fængsel, uro, møje og besvær, søvnløse nætter og sult, ved retsindighed, kundskab, tålmodighed, mildhed, ved Helligånden og ved oprigtig kærlighed, ved sandfærdig tale, ved Guds kraft, ved at bruge retfærdighedens våben til angreb og forsvar, under ære og vanære, under spot og lovord, som vildledere og dog sandfærdige, som ukendte og dog velkendte, som døende, og se, vi lever, som tugtede, men ikke pint til døde, som bedrøvede, dog altid glade, som fattige, der dog gør mange rige, som de, der intet har og dog ejer alt. (*Andet Korintherbrev 6,1-2; Andet Korintherbrev 6,3-10*).

Dette hellige evangelium skriver evangelisten Matthæus: Så blev Jesus af Ånden ført ud i ørkenen for at fristes af Djævelen. Og da han havde fastet i fyrre dage og fyrre nætter, led han til sidst sult. Og fristeren kom og sagde til ham: »Hvis du er Guds søn, så sig, at stenene her skal blive til brød.« Men han svarede: »Der står skrevet: ›Mennesket skal ikke leve af brød alene, men af hvert ord, der udgår af Guds mund.‹ « Da tog Djævelen ham med til den hellige by, stillede ham på templets tinde og sagde til ham: »Hvis du er Guds søn, så styrtdig ned. For der står skrevet: ›Han vil give sine engle befaling, og de skal bære dig på hænder, så du ikke støder din fod på nogen sten.‹ « Jesus sagde til ham: »Der står også skrevet: ›Du må ikke udæske Herren din Gud.‹ « Igen tog Djævelen ham med sig, denne gang til et meget højt bjerg, og viste ham alle verdens riger og deres herlighed og sagde til ham: »Alt dette vil jeg give dig, hvis du vil kaste dig ned og tilbede mig.» Da svarede Jesus ham: »Vig bort, Satan! For der står skrevet: 'Du skal tilbede Herren din Gud og tjene ham alene.‹ « Da forlod Djævelen ham, og se, der kom engle og sørgede for ham. (*Matthæusevangeliet 4,1-11*).

Prædiken.

Paul, Rudo og Heinz er soldater i den tyske hær under 2. verdenskrig. De har oplevet Nazitysklands tilbagetrækning helt nede fra Italien. Nu befinder de sig i Nordtyskland. Det er marts 1945, og det gælder om at holde sig i live, indtil den uundgåelige kapitulation finder sted. Det er dog lettere sagt end gjort, for selvom de britiske tropper indtager den ene by efter den anden, skal selv den mindste flække forsvares, hvis man ikke vil anklages som desertør. Sker det, følger henrettelsen kort efter. End ikke civilbefolkningen er det tilladt at flygte, og dem, der har adlydt forbuddet, gemmer sig inden døre i håb om at overleve de kampe, der snart vil udspille sig i gaderne.

Sådan er scenen sat i den 85-årige danske forfatter Claus Lembourns roman ”Svovlregn”. Lembourn er søn af en dansk far og en tysk mor, hvilket nok har givet ham en større forståelse end de fleste danskere for den usikkerhed, frygt og skam, der prægede den tyske befolkning hen mod krigens slutning.

Lembourn beskriver Paul, Rudo og Heinz som unge mænd, hvis erfaringer op til bogens begyndelse har gjort dem til professionelle soldater. De finder ingen fornøjelse i at slå ihjel, men gør det, fordi det hører til spillets regler, som i al sin enkelthed går ud på at dræbe eller blive dræbt.

I bogens begyndelse er Rudo og hans hjælper blevet placeret et strategisk dårligt sted af deres overordnede. Rudo er maskingeværsskytte, og hjælperen skal sørge for at fodre våbnet med ammunition. En kampvogn nærmer sig det sted, han og hjælperen befinder sig. De ved, at der følger 10 soldater i dens kølvand. Når vognen står stille, vil de gå op på dens side, fire til højre og seks til venstre.

Sådan går det da også, så idet kampvognen stopper og de fire soldater træder frem, mejer Rudo dem ned. Snart efter fælder hans skud én mere, hvorefter det bliver bekræftet, at placeringen er dårlig. Kampvognen affyrer en granat, og Rudo må løbe derfra med sit våben over skulderen, men uden siden hjælper.

I mellemtiden sætter skarpskytten Heinz en anden kampvogn ud af funktion ved at dræbe chauffør og skytte. Dermed er briterne forsinket tilstrækkeligt til, at de tre soldater kan mødes ved kirken, sådan som de har fået ordre om.

Ingen af de tre hovedpersoner ved, hvad der skal ske, men de regner det ud, da to militærpolitifolk møder frem med en 17-årig knægt i hitlerjugenduniform. Han har stjålet to dåser mad. Sammen med den lokale sognepræst bliver de kørt ud i en nærliggende skov, men Paul, Rudo og Heinz har allerede besluttet sig for, at de ikke vil udføre den ordre, de endnu ikke har fået, men sagtens kan tænke sig til. At dømme unge landsmænd til døden for småforseelser er udtryk for panik fra et regime, der ikke vil erkende sit nederlag. De tre venner kan imidlertid ikke venligt takke nej til at skyde Wilhelm, som den unge mand hedder. Hvis de gør det, bliver de selv henrettet. I motorlarmen får de lige akkurat sagt nok til hinanden til at kunne udføre en plan. Kort efter lykkes det dem at afvæbne en af de andre og kræve Wilhelm løsladt. Dette vil oversergenten ikke finde sig i, og i tillid til sin egen hurtighed trækker han sin pistol, men ender med at lide den skæbne, regimet havde tiltænkt Wilhelm.

Denne gengivelse kan let give forståelse af, at der er tale om en lidt hårdkogt drengsbog. Men det er ikke tilfældet. ”Svovlregn” er en roman om at påtage sig sit ansvar i en verden, hvor etikken for længst er tabt på gulvet. De tre hovedpersoner behøver kun at sende hinanden blikke for at vide, at ingen af dem vil deltage i henrettelsen af den 17-årige. Det er faktisk tankevækkende. Alle tre har set kammerater blive splittet ad af granater eller falde pludseligt om, fældet af modstandernes projektiler, og alle tre har sørget for, at det samme skete for fjendens soldater. Krigen har gjort dem hårde. De tøver ikke med at dræbe, når det er det, der skal til. Nu er de snublende tæt på en kapitulation, der kan sende dem helskindede hjem til en hverdag

præget af genopbygning og lettelse over, at krigen endelig er slut. Men stillet over for ordren om at dræbe Wilhelm, sætter de deres fremtid på spil. Der er ingen tvivl om, at militærpolitiet vil komme efter dem, så snart det viser sig, at de har nægtet at udføre ordren og oven i købet har dræbt en overordnet. De fordobler så at sige mængden af fjender, så de ikke alene skal passe på briterne, men også deres egne. Alligevel træffer de deres beslutning. Det gør de, fordi ordren er forkastelig og blottet for enhver form for etisk ansvarlighed. Hvis de udfører den, vil de aldrig igen kunne se hinanden eller sig selv i øjnene. Da vil de ikke længere være soldater, men mordere. Derfor falder de ikke for fristelsen til at skyde Wilhelm.

Heller ikke Jesus falder for den fristelse, der lægges frem for ham. Umiddelbart virker det ellers ganske uskyldigt - ja, faktisk venligt - hvad Djævelen foreslår. Jesus har fastet gennem fyrre døgn i ødemarken. Han må være døden nær. Men, siger Djævelen, der skal kun et knips med fingrene til, for at han kan redde sig selv. Som Guds søn må han kunne forvandle sten til brød. Det er da helt idiotisk ikke at benytte de evner, som kun han er forsynet med. Det er vel ikke uden grund, at han har fået dem. Hvis han dør, forsvinder også hans mirakuløse anlæg uden nogen sinde at være blevet brugt. Sådan et spild kan han vel ikke stå inde for?

Jo, det kan Jesus godt, for han gennemskuer Djævelen. For så vidt er der intet farligt ved at forvandle sten til brød, men når forslaget kommer fra Satan, foretrækker Jesus at lade være. Han ved nemlig, at der altid stikker noget under, når Djævlen er på færde. Som de tre tyske soldater vælger Jesus at sætte sit eget liv på spil for ikke at gå Satans ærinde. Han vil ikke begå den samme fejl som Adam og Eva, der lod sig vejlede af slangen, som i den mytiske fortælling spiller rollen som den personificerede djævelskab.

Imidlertid indser Djævelen ikke sit nederlag, for det gør djævelskab aldrig. Gang på gang kiler den sig ind med sine fristelser i forsøget på at få mennesker til at træffe de forkerte beslutninger. Satan placerer Jesus på templets tinde og opfordrer ham til at

kaste sig ud. I en gammeltestamentlig salme beskrives Gud nemlig som den, der vil beskytte menneskene, forklarer han, og så kan Jesus jo sagtens foretage et bungyjump uden elastik og sikkerhedsnet. Gud skal nok holde ord og gribe ham i faldet.

Også her siger Jesus nej, for hvorfor misbruge Guds gode vilje og udsætte sig for farer, man snildt kan undgå?

Ved den tredje og sidste fristelse spiller Satan højt spil. Han bringer Jesus op på toppen af et meget højt bjerg med en fremragende udsigt og tilbyder Jesus herredømmet over alt det, de kan se deroppefra. Det eneste, han skal gøre til gengæld, er at underkaste sig Djævelen. Man kan ikke påstå, at det er intelligens, der tynger Satan, for han forsøger at sælge Jesus en vare, han allerede ejer. Som Guds søn er han herre over alt det, han og Djævelen kan se fra bjergtoppen – plus meget meget mere.

Nu synes Jesus, at det er nok. ”Vig bort, Satan!”, råber han, og Djævelen må se sig slået denne gang.

De tre tyske soldater i Lembourns bog havde – som alle andre tyskere – været udsat for en propaganda, der minder om Djævelens sidste fristelse.

Satan har ikke sans for proportioner. Han tror, at bare lokkemidlet er stort og lækkert nok, kan han få selv Jesus til at bide på. Men her har han forregnet sig. Det fungerer ikke overfor Jesus. Men det kan snildt virke på andre mennesker.

Den jødiske filolog, Victor Klemperer, skrev i 1947 en bog om Det Tredje Riges sprog. Som gift med en ikke-jødisk tysk kvinde slap han med nød og næppe for at blive sendt i gaskamrene. Han blev frataget sit professorat og udskrevet til tvangsarbejde på forskellige fabrikker i Dresden. Skønt det var forbundet med livsfare for ham selv og dem, der gemte hans papirer, nedskrev han eksempler på det særlige propagandasprog, der prægede det nazistiske regime.

Noget af det, han konstaterer, er, at propagandaen konstant overdriver, hvilket Djævelen jo også gør. Klemperer forklarer, at - og nu citerer jeg - ”nationalsocialismen tager sig selv så alvorligt og er så overbevist om eller vil overbevise andre om sine

institutioners varighed, at enhver bagatel som angår den, og alt som den rører ved, har historisk betydning. Enhver tale, Føreren holder, er historisk, selv om han siger det samme hundrede gange, selv om han intet siger med sine ord. [...] Historisk er enhver sejr for en tysk racerbil; historisk er indvielsen af enhver motorvej; og hver eneste vej og hver eneste strækning af vejen bliver indviet. Historisk er enhver høsttakkefest; historisk er enhver partidag; historisk er højtidsdage af enhver art, og eftersom Det Tredje Rige kun kender højtidsdage [...] betragter den alle dage som historiske.” Citat slut.

Ved konstant at bombardere befolkningen med propaganda listede dens overdrivelser sig ind i hverdags sproget, så folk, der ikke anså sig selv som nazister, pludselig talte indforstået - og for nogles vedkommende ukritisk - om for eksempel ”aljøden”. ”Aljøden” var en nazistisk konstruktion, der på påstået videnskabelig basis skulle overbevise de ariske tyskere om, at alle jøder havde én mission, nemlig gennemførelsen af den såkaldte ”verdensjødedommen”, hvis mål det var at udrydde alt tysk. Den jødiske race er ifølge denne afsporede tanke bundet til et indædt had mod det tyske. Hitlers jødehad blev bevidst vendt på hovedet, så det med ét var jødernes had, der nødvendiggjorde det tyske forsvar mod disse såkaldt ”artsfremmede”, hvis tilstedeværelse udgjorde en genetisk trussel mod det ariske tyske folk. Derved konstruerede nazisterne et fjendebillede, der skulle retfærdiggøre forfølgelsen af jøderne. Det var ikke særlig elegant, men ikke desto mindre forbløffende effektivt, for i sidste ende var det tanker som denne, der sendte seks millioner jøder i døden.

Lembourn fortæller intet om det, men Paul, Rudo og Heinz kan i løbet af 30'erne sagtens være blevet overbevist om sandfærdigheden i propagandaens umenneskeliggørelse af jøderne. Når tilstrækkelig mange siger det samme, har flere og flere en tendens til at tro på det – også selvom det er det rene galskab. Siden har de tre soldater dog mistet tilliden til systemet.

Et andet eksempel på nazismens løgnagtighed ses i dens omtale af krigens gang. Idet propagandaen overdrev både det tyske folks egne fortrin og de militære modstanderes

ondskab, fik den meget svært ved at håndtere nederlag. I Lembourns bog er der eksempler på forbudte ord, nemlig dem der udtrykker tvivl om Det Tredje Riges sejr. Dette understøttes af Klemperer, der forklarer, at man ikke brugte den normale glose for ”tilbagetog”, for systemet var ikke gearret til at erkende nogen som helst form for svaghed. Derfor talte man i stedet for om en ”bevægelig forsvarskrig”. I modsætning til tyskernes egen ”lynkrig”, indrømmede man kun fjenden en såkaldt ”snegleoffensiv”, hvilket dækkede over, at den tyske hær blev trængt tilbage. I krigens sidste tid, hvor Tyskland blev voldsomt trængt, talte propagandaen om en ”verdenskrise”, hvorved man markerede, at modstanderne ikke ville verden noget som helst godt.

Propagandaen taler Djævelens sprog, idet den overdriver og mister proportionsfornemmelsen. Herved rykkes ordentlighed og etik ud på et overdrev, sådan som Paul, Rudo og Heinz oplever det i romanen ”Svovlregn”.

Det, der er værd at huske i denne sammenhæng, er, at djævelskab ikke er forbeholdt bestemte perioder i historien. Den dukkede ikke kun op på den tid, da man begyndte at fortælle den ældgamle syndefaldsmyte. Djævelskaben var heller ikke kun aktiv på Jesu tid og i 1930’erne og 40’erne. Djævelskaben har altid været og vil altid være til stede i os selv såvel som i andre, og hver gang den lokker med guld og grønne skove, skal vi modstå fristelsen og sige nej som Paul, Rudo og Heinz, eller råbe ”Vig bag mig, Satan!”, sådan som Jesus gjorde det.

Gør vi ikke det, er vi med til at opbygge en tilstand, der i første omgang rammer andre, men før eller siden også vil føles som en spændetrøje for os selv. Det værste ved det er dog, at vi kommer til at gå djævelskabens ærinde, stik imod den retning, som Jesus udstikker, da han modstår fristelsen i ørkenen.

Amen.